

Valsts prezidenta Egila Levita runa Tieslietu padomes 10 gadu jubilejas pasākumā

Publicēts: 28.09.2020.

[Egils Levits](#)

Augsti godātais Tieslietu padomes priekšsēdētāja kungs!

Tieslietu ministra kungs!

Cienijamie Tieslietu padomes locekļi!

Tiesneši, kolēģi, klātesošie!

Esmu patiesi gandarīts šodien būt klāt šajā jubilejā, jo es atceros, kā pirms 10 gadiem Tieslietu padome pēc ilgstošām diskusijām tika nodibināta. Arī šīs diskusijas pirms Tieslietu padome tika izveidota ilga vismaz 10 gadu. Līdz ar to doma par Tieslietu padomi ir 20 gadu sena. Tādēļ es vispirms gribētu izteikt vislielāko paldies Tieslietu padomei, bijušajam priekšsēdētājam Bičkoviča kungam, jaunajam priekšsēdētājam Strupiša kungam, visiem locekļiem un, protams, arī visiem tiem, kuri atbalsta Tieslietu padomi, – Tieslietu ministrijai, Tiesu administrācijai, tiesnešu biedrībām un, protams, Tieslietu padomes sekretariātam.

Kolēģi, šodien mēs varētu parunāt par to, kādā veidā Tieslietu padome varētu vēl vairāk nostiprināt savu nozīmi mūsu valsti kopumā un tieslietu sistēmā, kā arī vēl vairāk izvērst to potenciālu, kas ir ielikts Tieslietu padomes pamatā. Manuprāt, Tieslietu padomei vajadzētu būt lielākai lomai, fokusējoties uz problēmām, ko nevar atrisināt neviens cits kā pati tiesu vara. Tādējādi kļūstot arī par uzticības instrumentu, uzticības forumu sabiedrībai attiecībā uz tiesu varu, tiesas spriešanu un esot kā starpniekinstitūcijai starp sabiedrību un tiesu varu.

Sekojoši Tieslietu padomes lēmumiem un darba kārtībā izskatāmajiem jautājumiem, varētu izdalīt trīs galvenās Tieslietu

padomes funkcijas, ar ko Tieslietu padome līdz šim ir nodarbojusies. Pirmkārt, tās ir saimnieciska rakstura funkcijas, piemēram, tiesu varas budžeta saskaņošana, kas ir ļoti būtisks jautājums. Tāpat tiesnešu ikgadējās konferences norišu jautājumu saskaņošana un citi ekonomiska rakstura jautājumi. Otrkārt, tās ir tiesnešu personālpolitikas funkcijas, kas arī ir ļoti būtiskas, jo personālpolitika pieder pie tiesu varas būtības. Tātad tiesnešu personālpolitika pieder tiesu varai, un Tieslietu padome ir institūcija, kur tas tiek lemts. Un trešā svarīgā funkcija ir novērtēt tiesu sistēmu un tieslietu sistēmu, kas ir nedaudz plašāka kā tikai tiesu sistēma. Tātad novērtēt šīs tiesu sistēmas un tieslietu sistēmas veikspēju, lai varētu izdarīt secinājumus un dot savu ieguldījumu tiesu darba kvalitātes un tiesu sistēmas attīstībā.

Visām šīm funkcijām ir būtisks jautājums par to, kā pareizi *kalibrēt* starp tiesu un tiesnešu neatkarību, kas nav gluži tas pats. Proti, starp neatkarību no vienas puses un ārējo atbildību, kas ir nepieciešama jebkurai valsts institūcijai, jebkurai amatpersonai, kura ir apveltīta ar valsts varu. Tas attiecas uz jebkuru amatpersonu, ieskaitot tiesnesi, uz jebkuru institūciju, ieskaitot tiesas, ka demokrātiskā un tiesiskā valstī ir jābūt principam – cik daudz varas, tik daudz atbildības. Nevar būt vairāk varas nekā atbildības, bet nevar būt arī vairāk atbildības nekā varas. Un šī pareizā *kalibrēšana* ir jādara visām institūcijām, ieskaitot, protams, arī tiesu varu. Šajā ziņā Tieslietu padomei ir patiešām izšķiroša loma to pareizi novērtēt. Ja nepieciešams, izdarīt arī zināmas korektūras.

Lai nodrošinātu šo līdzsvaru vai pareizāk sakot precīzu atbilstību starp varu un atbildību, pasaulē ir dažādi Tieslietu padomju modeļi. Ir tādas, kur sastāvā ir vairāk tiesu varas pārstāvju, un ir tādas, kur ir vairāk demokrātiski leģitīmo institūciju pārstāvji. Taču katrā ziņā šis modelis ir mainīgs, un tam vienmēr ir uzdevums nodrošināt šo *kalibrēšanu*. Man šķiet, ja mēs runājam par mūsu Tieslietu padomi, tā pēc sava sastāva pamatā ir pareizi uzbūvēta. Bet, protams, atsevišķas korektūras ir iespējamas, ja tiek nodrošināts labāks līdzsvars starp varu un atbildību. Protams, kas ir būtiski, padomē vairākumā ir jābūt tiesnešu pārstāvjiem, bet svarīgi ir arī tas, ka šajā padomē ir pārstāvētas arī citas profesijas, kas pieder pie tiesu varas. Advokāti, prokurori, jo ir runa nevis par tiesu padomi, bet par tieslietu padomi. Un Tieslietu padome ir tā, kur ir pārstāvētas gan visas pie tiesu varas piederošās institūcijas, gan arī demokrātiskās institūcijas, jo tā nav tikai iekšējā pašpārvalde, bet tas, kā funkcionē tiesu vara, ir svarīgi pilsoņiem. Tādēļ šajā Tieslietu padomē ir arī demokrātiski leģitīmie pārstāvji. Man šķiet, ka šāda starpdisciplinārā sastāva padome ir potenciāls, ko var attīstīt, lai Tieslietu padome savu lomu un nozīmi valstī, kas ir ielikts šīs padomes pamatā, varētu izvērst pilnībā.

Piemēram, tie nav tikai tiesu un tiesu varas jautājumi, Tieslietu padomes darba kārtībā varētu būt runa arī par to, kāda ir sadarbība starp advokatūru, prokuratūru un tiesām. Piemēram, par vadlīnijām, kā notiek advokātu un tiesu sadarbība, lai tiesas varētu vislabāk funkcionēt. To varētu arī formalizēt vienā praktiskā dokumentā, piemēram, vadlīnijās. Un daudz citu jautājumu, kādā veidā tiesas var visefektīvāk, viskompetentāk un viskvalitatīvāk strādāt, jo tur jāsadarbojas vairākām tiesu varai piederīgām institucionālām daļām. Protams, tiesnešiem, bet arī advokātiem un prokuroriem. Tie ir tikai daži piemēri. Tādēļ es vēlreiz gribētu uzsvērt, ka starpdisciplinārs dialogs ir fundamentāls tiesu varas labai funkcionēšanai. Un vai tā ir laba vai ne tik laba, tas ir primāri pilsoņu un demokrātiski leģitīmēto institūciju uzdevums novērtēt. Tāpat tas primāri ir jānovērtē pilsoņiem, un ir jābūt iespējai šo to uzlabot. Tieši Tieslietu padome ir institūcija, kur tas vislabāk ir iespējams.

Protams, Tieslietu padome ieņem arī arodbiedrības lomu. Bet tas nebūt nav galvenais Tieslietu padomes uzdevums, jo tam paredzētas citas institūcijas. Tieslietu padomes galvenais uzdevums, manuprāt, ir spēja ieraudzīt vājās vietas un meklēt tām risinājumu. Ir bijuši arī labi piemēri Tieslietu padomes darbības vēsturē. Es minēšu, piemēram, maksātne spēju lietu izpēti un ieilgušo lietu izpēti. Abas šīs izpētes *nāca* caur ļoti ilgstošu un lielu pretestību – tam tā nevajadzētu būt. Tieslietu padomei vajadzētu pašai no sevis vērst uz to uzmanību un šos jautājumus izcelt dienaskārtībā. Tādēļ es domāju, ka Tieslietu padomei vajadzētu vairāk pievērsties arī šiem jautājumiem, ko ekonomikā apzīmē ar kvalitātes kontroles terminu. Efektīvai un labi funkcionējošai valstij vienmēr jābūt šim kontroles mehānismam. Attiecībā uz tiesu varu šīs kontroles mehānisms, manuprāt, ir tieši Tieslietu padome.

Pāris vārdi par tieslietu sistēmu valstī kopumā. Tieslietu sistēma, protams, ir viena no trim valsts varas atzariem, un visi valsts varas atzari kopā veido valsti. Attiecībā pret pilsoni ir ārkārtīgi svarīgi, ka valsts kopumā strādā nevainojami. Un tur ir jābūt arī šim atbildības mehānismam, kas izķer *brāķi* gan izpildvaras, gan likumdevējvaras, gan tiesu varas darbībā. Mēs nevaram pievienoties ideālistiskam skatam, ka pie mums viss ir kārtībā un nekāda kvalitātes kontrole nav nepieciešama. Tas pieder pie labas sistēmas.

Attiecībā uz valsts varu kopumā es esmu jau vairākas reizes teicis, ka mums trūkst vesela virkne politiku, kur īsti neviens nav atbildīgs. Piemēram, es varētu minēt vairākus politikas virzienus – digitalizācija, ģimenes, bērnu un demogrāfijas politika, valsts pārvaldes un civildienesta politika, cilvēku ar īpašām vajadzībām politiku un virkne citas –, kur mēs redzam, ka neviens nav īsti

atbildīgs. Tas ir mūsu valsts pārvaldības trūkums, kas ir saistīts ar to, ka mūsu uztvere par Latviju kā skaitliski nelielu valsti ar 1,9 miljoniem iedzīvotāju ir tāda, ka mums nevajag sarežģītu un izvērstu valsts pārvaldību. Kolēģi, tas tā nav. Vienalga, cik daudz cilvēku ir vienā valstī, sarežģītības līmenis, ja mums ir moderna sabiedrība, ir tieši tāds pats, kā tas ir ASV vai Francijā. Ja mēs apskatāmies šo institucionālo sistēmu, kas ir daudz attīstītāka nekā mums, tad mums ir jāsaprot kā sabiedrībai, ka mums ir nepieciešama šī institucionālā, adekvātā valsts kopējā pārvaldība. Tādēļ arī pēc mana ierosinājuma Ministru kabinets sasauca padomi, kas ir bijusi dibināta, taču ir *iemigusi*. Tā ir Noziedzības novēršanas padome, un tur tieši šos jautājumus arī skatīs. Jo kā tas var būt, ka visi – ierēdņi, likumdevējs, tiesas – dara savu darbu (un labi dara), bet galarezultāta nav. Tādēļ ir jābūt kādai institūcijai, kas meklē, kur ir šī problēma, kādēļ nav galarezultāta. Un tā, manā ieskatā, būtu šī Noziedzības novēršanas padome, un es esmu pateicīgs priekšsēdētāja kungam, ka viņš piedalīsies šīs padomes darbā, lai saprastu, ko tieši tiesu vara var darīt, lai šos trūkumus aizpildītu. Tas nav tieši tiesu varas darbības trūkums, bet valsts varas “baltie plankumi”.

Ir arī vēl viens līdzīgs forums, ko es esmu iniciējis, un tas ir konstitucionālo orgānu vadītāju forums, kas pirmo reizi kopš Satversmes spēkā stāšanās sanāca š. g. 23. martā. Tur toreiz tiesu varu reprezentēja Bičkoviča kungs un Ziemeles kundze. Satversmē mums ir noteikti šie pieci konstitucionālie orgāni, kas kopumā ir atbildīgi par to, lai visas valsts amatpersonas funkcionētu optimāli un atbilstoši Satversmei. Es domāju, ka šis ir labs sadarbības forums, un es priecājos par konstruktīvu Strupiša kunga līdzdalību. Mēs esam jau daudz runājuši, un Strupiša kungam ir labas idejas par to.

Nobeigumā es gribētu pieminēt to, ka ir arī specifiski jautājumi, kas attiecas tieši uz tiesnešiem. Būtu svarīgi stiprināt tiesnešu pašpārvaldes institūciju, kas patlaban balstās tiesnešu ikgadējā konferencē un institūcijās. Bet es domāju, ka ir nepieciešams arī zināms pastāvīgs darbs gada garumā un attiecīga vienība, kas varētu būt, piemēram, Tieslietu padomes sekretariāts, bet tas, protams, ir Strupiša kunga ziņā. Ne visi jautājumi, kas patlaban ir piekritīgi Tieslietu padomei, ir šī sastāva jautājumi. Ir arī jautājumi, kas ir specifiski tiesu varas jautājumi, lai tos varētu efektīvi izlemt.

Attiecībā uz tiesu varu, konkrētāk, uz tiesnešiem es gribētu tomēr atgādināt, ko es teicu šī gada sākumā Satversmes tiesas juridiskā gada atklāšanā par to, ka ir nepieciešams pievērst uzmanību arī mūsu tiesas spriešanas jautājumiem. Taču ne tikai tiesas spriešanas, bet arī kontekstā ar to, kā cilvēki uzvedas attiecībā uz tiesību piemērošanu, likumu piemērošanu. Es biju nosaucis tiesiskuma četrus ienaidniekus, kam ir jāpievērš uzmanība tiesu kvalifikācijas celšanas kontekstā. Tas ir tiesību nihilisms, proti, kad tiesības vispār netiek ievērotas. Otrais ir formālisms, kas tiesību piemērošanā ir ļoti būtisks gan ierēdniecības līmenī, gan arī tiesu līmenī. Un tas pastāv daudzās valstīs. Tad ir tiesību apiešana, proti, kad vienu jautājumu neregulē viens likums, bet principi, kas izriet no vairākiem likumiem. Tos kādreiz ir grūtāk saskatīt tiesību piemērotājiem, bet tos ļoti viegli saskata tie, kuri ir ieinteresēti un tādā veidā *izlokās* cauri likumiem, likumu saskarsmes zonām. Un visbeidzot ir tiesību ļaunprātīga piemērošana.

Es domāju, ka šeit noteikti ir liels darbs Tiesnešu mācību centram. Runājot par Tiesnešu mācību centru, es gribētu pieminēt, ka tas jau šobrīd dara ļoti labu darbu, taču mēs ar Strupiša kungu esam vienās domās, ka šis centrs ir jāinstitucionalizē kā tiesnešu un prokuroru akadēmija, kur pēc zināmiem principiem pastāvīgi notiktu semināri, kvalifikācijas kursi tiesnešiem un prokuroriem, iespējams, arī citiem. Es domāju, ka tas ir projekts, kas ir paceļams. Pieņemu, ka varbūt arī tieslietu ministrs to atbalsta.

Noslēgumā es gribētu teikt, ka Tieslietu padome ir ārkārtīgi laba platforma, kas ir daudz padarījusi jau šajos 10 gados, un nākamajiem 10 gadiem ir divi galvenie uzdevumi. Primāri – pastāvīgi identificēt un mēģināt novērst sistēmas trūkumus. Un otrs – vienlaikus apzināties, ka tiesu vara ir daļa no trim valsts varas atzariem. Un trīs valsts varas atzariem ir jāfunkcionē kā pulkstenim. Ja mēs atveram vaļā pulksteni, mēs redzam zobratus, un šie zobrati ir sazoboti, un tur nav smilšu. Man šķiet, ka mums šobrīd šajos zobratos ir smiltis, un šīs smiltis ir jāizpūš ārā, lai tās nečirkst un zobrati darbotos. Taču pilsonim tas nav tik būtiski, pilsonis redz rezultātu – laiks ir pareizs vai nav pareizs. Šo triju zobratu sazobe un laba funkcionēšana ir gan Tieslietu padomes, gan Ministru kabineta, gan likumdevēja uzdevums, lai pilsonim būtu šis labais rezultāts.

Noslēgumā liels paldies visiem kolēģiem, kuri dažādās pozīcijās ir piedalījušies Tieslietu padomes darbā, un vēlū panākumus tiem kolēģiem, kuri šodien darbojas Tieslietu padomē.

Liels paldies jums!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-runa-tieslietu-padomes-10-gadu-jubilejas-pasakuma>